

TINI ESTETİĞİ BAĞLAMINDA, KONYA TEZENESİNDE TONALİTE DIŞI SES SORUNU VE İCRASAL UYGULAMA AÇISINDAN ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BENLİ

İstanbul Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı

Özet: Anadolu müziğinin temel çalgısı olan bağlamanın icra biçimlerinden biri olan tezene ile çalma tekniğinde, bağlama icrasındaki özel tezene kalıplarının (tavırların) önemine ve işlevselliğine vurgu yapılarak, çalışmada ele alınan tezene kalıbının icrasal teknik özelliği ortaya konmuştur. Bu tezene kalıbının bozuk düzen “La” karar perdesinde uygulamasıyla ortaya çıkan tonalite dışı ses sorununa dikkat çekilmiş ve sorunun giderilmesi ile ilgili görüş ve önerilere yer verilmiştir. Çalışmada konuya dair kaynak taraması yapılmış, gözlem ve deneyimler ışığında veri analizi sonuçlarına göre değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bağlamada, bozuk düzen “La-Re-Sol” akordunda genellikle uygulanan “Konya Tezenesi” kalıbının icrasal teknik analizi detaylı bir şekilde yapılarak, bu tezene kalıbının uygulama biçiminden kaynaklı olarak, tezene kalıbının alttan gelen son takma tezenesinin icra esnasında oluşturduğu tonalite dışı seslere dikkat çekilmiştir. Bu duruma alt tel “La” karar sesi ile aralarında 1 ton 2 li aralık duyum farkı bulunan üst tel “Sol” sesinin sürekli tınlatılmasının neden olduğu görülmüştür. Bu tonalite dışı ses sorunu, bağlamada akort, tavır ve telleme biçimleri ile elde edilen tını estetiği bağlamında değerlendirilerek, duyum farkını oluşturan nedenin ortadan kaldırılmasını sağlayacak farklı alternatif akort düzenleri tespit edilmiştir. Sonuçta “La-Re-La” akordu ile, “La” karar perdesi üzerinde “Konya Tezenesi”(Altan Çırpmalı ve Takmalı Tezene) kalıbı uygulanarak estetik bir duyumun elde edildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Konya tezenesi, Bağlama Tavır, Özel Tezene

Abstract: One of the performative forms of baglama which is the basic instrument of Anatolian music, the technique of playing the instrument with tezene [plectrum] is the focal point of this study. It sets forth the performative technical feature of the tezene pattern discussed here by emphasizing the importance and functionality of special tezene patterns (attitudes) in baglama performance. It draws attention to the problem of an atonal sound that arises with the application of this tone pattern in the distorted arrangement of “La” fret. Then it offers opinions and suggestions on how to eliminate this problem. The study conducts a literature review on the subject and makes evaluations according to the results of data analysis in the light of previous observations and experiences. It evaluates the performative technical analysis of the pattern called as “Konya Tezenesi”, which is generally applied in the distorted “La-Re-Sol” tuning in the baglama playing was made in detail. Then it draws attention to the atonal sounds created by the last false tone coming from the bottom of the Tezene pattern during the performance, due to its way of application. It has been observed that this situation is caused by the constant timbre of the lower string “La” sound and the upper string “Sol” sound, which has a difference in sensation of 1 tone and 2 intervals between them. This atonal sound was evaluated in the context of the timbre aesthetics obtained by tuning, attitude and stringing styles in baglama, and a different alternative tuning scheme was determined to eliminate the cause of the difference in sensation. As a result, it was seen that an aesthetic sensation was achieved by applying the “Konya Tezenesi” (Tezene with Whisking from below and fitting) pattern on the “La” chord with the “La-Re-La” tuning.

Key Words: Konya plectrum [tezene], Bağlama Attitude, Special Tezene

GİRİŞ

Estetiğin konusu duysal yetkinliktir ve gerçekleştirmek istediği de güzel üstünde düşünme sanatıdır. Yunanca duyum anlamındaki ‘aisthesis’ sözcüğünden türetilmiş olan estetik terimi duygu ile algılamak anlamı taşımaktadır (Kagan, 1982: 3-5). Platona göre estetik ideal, güzelin tespiti ve yeniden sunumudur. Baumgert ise estetiği anlam ile duysal bilginin bilimi olarak ifade etmektedir.

Bireyin estetik algısı kişiden kişiye farklılık gösterdiği için her birey aynı estetik değer yargılarına sahip değildir. Bu nedenle estetik değer yargıları sonucu oluşan estetik anlayış “Güzel”, “Güzel olmayan” yargısı kişiye göre değişkenlik gösterdiğinden bir görecelik içermektedir.

Müzikte ses estetiği, müzik ile ilgili değer yargılarımıza katkıda bulunarak beğenilerimizin biçimlenmesini etki eder. Estetik değer yargılarının ve estetik kriterlerin oluşmasında da belli bir bilgi ve deneyimin gerektiğini, ayrıca neyin estetik olup olmadığı yargısında bulunabilmenin hem kültürel kod ve hafıza hem de alana yönelik birikimle iç içe olduğunu ifade etmek gerekir. Bunun içindir ki müzik ile ilgili tını estetiği -özel ses tonu (timbre)- duyuşsal bağlamda algılanabildiği oranda müzik ve ses estetiği ile ilgili değer yargısı ve tercihe dönüşür. Bu tercihte toplumsal müzik beğenisine nitelik bağlamında oransal olarak yansıtacağı ifade edilebilir.

Bağlama öğretimi ve icrasındaki tezene kalıpları, çeşitli değerlerdeki ses kümelerini ifade etmekte ve “kalıpsal ses üretme tekniği” nin temelini oluşturmaktadırlar. Sistematik ses üretme aracı olarak tezene kalıpları, seslerin ritmik tartım değerlerine göre oluşmuş, tezene ile bağlama çalma tekniğinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Tezene kalıpları, tezene olarak tabir edilen ses üretme aracı kullanılarak uygulanmaktadır.

Uygulamada görülen tezene vuruş biçimleri teoride nota değerleri ile ritmik yapıyı ortaya koyan tartımlarla gösterilir ve bu tartımlar aynı zamanda tezene kalıpları olarak ifade edilir.

Bağlama icra düzeylerine göre farklılık gösteren tezene kalıpları, icrasal özellik açısından tezene vuruşunun uygulama tekniği olarak basitten zora doğru temel icra düzeyi (ana tezene kalıpları), orta icra düzeyi (birleşik tezene kalıpları) ve ileri icra düzeyi (karma tezene kalıpları) ile altan çırpma üstten çırpma, takma, tarama, tril gibi özel tezene kalıpları olarak ifade edilebilir. Ayrıca bu tezene kalıpları tamamlayıcı ritmik tezene vuruşları ile eserlerin usul yapısına göre şekillenebilmektedir.

Sesi ritmik olarak işleme tekniğinin araçlarından biri olan, tavır olarak tabir edilen özel tezene kalıpları, her usulde, (ana usul, birleşik usul ve karma usullerde) her bölgede/yörede ve özel nitelikli eserlerde karşılaşılan çeşitli özel ileri icra tezene teknikleridir.

Bu çalışmada ele alınan tezene kalıbı alttan çırpma, ileri icra düzeyinde bir tezene kalıbıdır.

Teknik işlevselliği ile ifade edilecek olursak “alttan çırpmalı ve takmalı tezene kalıbı”nın icradaki temel fonksiyonu, kalıbın ritmik tartımı içerisinde kalıpsal yapıya göre ses üretilmesini sağlamaktır.

Çalışmanın Sınırlılığı

Bu çalışma “La-Re-Sol” akordunda, “La” karar perdesinde, “La” kararlı Konya eserlerinin “Konya Tezenesi” ile yapılan icrasal uygulamalarının “tını estetiği” bağlamında analizi ile sınırlıdır

BULGULAR

Konya tezenesi olarak tabir edilen alttan çırpmalı ve takmalı bu tezene kalıbı, alttan çırpma niteliği ve özellikle kalıbın üst tele çeyrek değerdeki son takma tezenesinden dolayı tezene kalıbına ileri icra karakteristik bir özellik kattığı ifade edilebilir.

Bu tezene kalıbının bozuk düzen alt tel “La” karar perdesi üzerinde uygulamasında sondaki takma tezene ile üst tel boşta sürekli tınlayan “Sol” sesi ezgisel akış içerisinde genellikle tonalite ile ilgisi olmayan duyum oluşturmaktadır. Eserin ezgi yapısına göre icra esnasında bazı sesler kalıbın son takma vuruşuna denk getirilerek baş parmak ile üst telden çalınmaya çalışıldığında tezene kalıbından dolayı genellikle üst tel boşta tınlamakta ve tonalite dışı bir duyum oluşmaktadır. Ayrıca üst telde baş parmak ile çalınacak sesin süre değeri ile kalıbın üst tele takma süre değeri genellikle farklı olmaktadır.

Alt tel “La” karar sesli bir icrada, üst tel boşun dem sesmiş gibi alt tele göre 1 ton 2 li aralık 2 li majör “Sol” sesi olarak sürekli boşta tınlatılması tonalite dışı ses sorunun ana kaynağıdır. 1 ton 2 li majör 2 li aralık herhangi bir armonik bir duyum içermemektedir. Oysa icra esnasında sürekli tınlayarak ezgiye refakat eden dem ses ve/veya armonik pedal ses, tını estetiği, müzikal duyum ve tonalitenin hissettirilmesi açısından son derece önem arz etmektedir.

Bozuk düzeninde “La” karar perdesinde orta telden “Re” bekar, ve üst telden “Sol” bekar sesi çıkmasına sebep olan “Konya tezenesi” kalıbı, içinde “Re” bemol, “Sol” bemol olan Konya türkelinde bile kullanılmaktadır (Parlak, 2000. s: 74-75). Bu tespit “Konya tezenesi” icrasal uygulamasının tını estetiği ile örtüşmeyen icralara neden olduğunu göstermektedir.

Bozuk düzeninde “La” karar perdesinde “Konya tezenesi” kalıbı ile icra edilen Konya türkülerinde üst tel grubunda karar perdesi ile uyumsuz bir aralık (LaSol) duyulmakta, albüm kayıtlarında, TRT ve Kültür Bakanlığı gibi performans kurumlarındaki icralarda önemli bir armonik probleme yol açmaktadır (Algı ve Özdek, 2015. s:47). Bu ikinci tespittede görülmektedir ki bozuk düzeni “La” karar perdesinde “Konya tezenesi” icrasal uygulamasının tını estetiği ile örtüşmeyen icralara neden olduğu bir defa daha görülmüştür.

“Dem Sesi” in Bağlama İcrasında ve Tını Estetiği Açısından İcrasal İşlevselliği

Bağlama çalgısı özelinde dem ses; genellikle üst tel ve/veya orta tel açıkta icranın yapıldığı tonaliteyi duyuran ana sestir. Dem ses “tını estetiği” açısından icra esnasında tonaliteyi hissettirip icraya ahenk katan tamamlayıcı ve bütünleyici ses işlevselliğine sahiptir. Dem sesinin işlevselliğine dair özellikler şöyle açıklanabilir:

- Dem sesi; icra akışı içerisinde, icra edilen ezgi ile eş zamanlı olarak paralel yürüyüşler şeklinde simetrik ve/veya asimetrik bir şekilde duyurularak icrasal bir ahenk ve tını zenginliği oluşturur.
- Dem sesi; açıkta tınlayıp uzayan bir ses olduğu için karar sesini oldukça güçlendirmekte, oktavı ve/veya 5. derecesi ile birlikte tınlatılarak sese ve icraya derinlik, genişlik katmaktadır.
- Dem sesi; uzun hava açışlarında özellikle “Kök Ses” olarak tonu duyuran, eserin ambiyansını oluşturmak ve hissettirmek için sürekli tınlatılması gereken ve icraya karakter katan bir sestir.
- Dem sesi; vokal eşliğinde, tondan çıkılmaması için sürekli duyurulması gereken bir sestir.
- Dem sesi; karar sesi olmasından dolayıda yerine ve ezgisel akışa göre herhangi bir ses yerine kullanılabilen tamamlayıcı bir sestir.
- Dem sesi; kendi tonalitesinin birinci derece tonik ses olarak en bas sesidir.
- Dem sesi; icra akışı içerisinde genellikle üst tel açıkta ve/veya orta tel açıkta tınladığı için elde edilebilecek en kolay joker sestir.

Melih Duygulu’nun yazdığı Türk Halk Müziği sözlüğünde dem teli ile ilgili şu tanımlama yapılmaktadır; bağlamalarda, ezginin karar perdesini daha

yoğun tınlatmak için tellerden birini veya bir grubu karar sesine ayarlamak olarak ifadelendirmektedir (Duygulu 2014. s.137). Mehmet Özbek Türk Halk Müziği El Kitabı 1. Terimler sözlüğünde dem sesini, yürüyen bir ezgiye uygun biçimde eşlik eden uzun ses olarak tanımlamaktadır. Bu ses çok defa seslendirilen ezginin karar, güçlü veya durucu seslerinden biridir (Özbek. 2014, s.55). Duygulu ve Özbek'in dem teli ve dem sesi ile ilgili yaptığı bu tanımlamalarda dem sesi ve/veya dem telinin önemini ve icrasal işlevselliğini benzer bir biçimde ortaya koymaktadır. Bazı sazların icrası esnasında dem ses refakati için ikinci bir saza ihtiyaç duyulsada (Zurna), bağlama çalgısında bozuk düzen "La" karar pozisyonu hariç, ikinci bir saza gerek duyulmadan icra sırasında eş zamanlı olarak rahatlıkla dem ses elde edilebilmektedir. Ancak bazı icralarda özellikle uzun havalarda yine de ikinci ve/veya üçüncü sazlar ile oktav ve yerinde tercihe göre çeşitli dem ses uygulamaları görülmektedir.

"Konya Tezenesi"nin Teknik Analizi

Bağlama çalgısının icra biçimlerinden biri olan tezene ile çalım tekniğinde birbirinden farklı pek çok tezene kalıbı bulunmaktadır. Bu tezene kalıpları ses üretme tekniği açısından oldukça önemlidir. Her bir tezene kalıbını içinde aynı zamanda bir ritmik tartım söz konusudur. Tezene kalıplarının uygulanması esnasında bağlamadaki üç sıra tel, tezene kalıbının tekniğine göre bazı kalıplarda bütün tellerde bazı kalıplarda ayrı ayrı tellerde ve/veya her iki uygulama biçimi aynı kalıpta iç içe uygulanmaktadır.

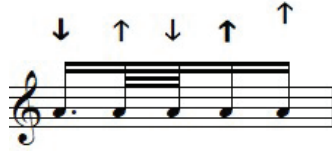
Çalışmanın konusunu teşkil eden "Konya Tezenesi" (Altan Çırpma ve Takmalı Tezene) alttan çırpma tezene grubunda yer almaktadır.

Figür 1. Çırpma Tezene (Benli, 2023. s.381).

Genellikle bütün tellere üstten vurarak başlayıp tek tel gurubunda, telden temas kesilmeden, telin eksenini etrafında çok kısa ve hızlı şekilde aşağı-yukarı veya yukarı-aşağı yönlerde uygulanan ve ritmik yapıya göre üç veya dört tezene hareketinden oluşan ve gerektiğinde ardışık bir şekilde birkaç defa tekrarlanabilen bir mızrap tekniğidir.

Bu tezene kalıbı, alttan çırpma hareketinden sonra çırpma hareketinin alttan gelen son tezenesi orta takmalı tezene kalıbı ile elde edilen ritmik bir duyuma paralel olarak eş zamanlı bir müziksel yürüyüşün icra biçimi olarak ifade edilebilir. Bu tezene kalıbının uygulamasında sondaki takma tezene ile üst tel boşta sürekli tınlayan sol sesi ezgisel akış içerisinde (bazı durumlarda) tonalite ile ilgisi olmayan duyum oluşturmaktadır. Eserin ezgi yapısına göre icra esnasında bazı sesler kalıbın son takma vuruşuna denk gelse de bu tezene kalıbından dolayı üst tel boşta tınlamaktadır.

Figür 2. Konya tezene kalıbı (A5 tezene kalıbı) (Benli, 2023. s.382).

Bu tezene kalıbını üç bölümde inceleyecek olursak; ilkinde ilk vuruş bütün tellere üstten vurularak uygulanır, ikincide “alttan çırpma” (alt üst alt) tezene kalıbı uygulanır ancak bu uygulamada alttan vurulan son tezenede alt ve orta tel birlikte vurularak alınır ve üçüncü bölümde üst tele (alttan) takma yapılarak tamamlanan ileri icra düzeyinde bir tezene kalıbıdır. Aksak usullerdeki üçlemelerde bu tezene kalıbı başına veya ortasına tamalayıcı ek vuruşlarla çeşitlenir. Bu tezene kalıbı icra tekniği açısından genellikle zeybek havalarının icrasında kullanılan A1, A2, A3 ve A4 tezene kalıpları ile benzerlik gösterebilir son vuruş açısından diğerlerinden ayrışır ve kendine özgü ritmik karakteristik bir yapı ortaya çıkar. İcra tekniği özelliğine göre “**alttan çırpmalı ve takmalı tezene**” tekniği olarak da ifadelendirilebilir. Bu tezene kalıbı uygulama alanında Konya havalarının icrasında kullanılır. Örnek olarak “Elmaların Yongası” ve “Vay Bana Vaylar Bana” türküleri gösterilebilir.

Bu tezene kalıbı, alttan çırpma tezene tekniği ile oluşturulan beş farklı tezene kalıbından biridir ve bu nedenle A5 tezene kalıbı olarak belirtilmektedir. Bu kalıpların bağlama öğretimi ve icrasında oldukça geniş bir uygulama alanı olduğu ve Konya, Karadeniz, Rumeli bölge/yörelerinde; zeybek, deyiş, türkü ve oyun havası gibi türlerin icrasında kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla alttan çırpma tekniğinin uygulandığı tezene kalıplarını yöresel tabir ile tanımlamanın tezene kalıbının uygulama

alanları ile örtüşmediği görülmektedir. Bu nedenle Zeybek, Konya, Rumeli, Karadeniz, vb. tavrı demek yerine bütün bunların hepsinin ortak özelliğini oluşturan ve icra tekniğinden hareketle **“alttan çırpma tekniği”** ile elde edilen tezene kalıpları olarak adlandırmak/tanımlamak alanın pratiği ile teorisinin paralellik oluşturmada önem arz etmektedir (Benli, 2023. s.382).

Tını estetiği genel anlamda dört farklı faktörün icrada uygulanması ile elde edilebilmektedir.

1. Akort ve Tavrı Çeşitleri ile Elde Edilen Tını Estetiği (Geleneksel).
2. Çalım Tekniği ile Elde Edilen Tını Estetiği (Kıvam).
3. Estetik Bağlama İcrasının Temel Bileşenleri .
4. Tanrı, Ruh ve Müzik arasındaki manevi bağlantıyı kurmak.

Ancak çalışmada konu bağlamında “Akort ve Tavrı Çeşitleri ile Elde Edilen Tını Estetiği” (geleneksel) üzerinde durulacaktır.

“Konya Tezenesi”nin Bağlamada Akort ve Tavrı ile Elde Edilen “Tını Estetiği” Açısından İncelenmesi

Bağlamada tavrı olarak tabir edilen tezene kalıplarının uygulanmasıyla farklı duyumlar elde edilmektedir. Bu nedenle bağlamadaki tezene kalıp çeşitleri sesin estetik bağlamda üretilmesinde önemli rol oynamaktadır. Herhangi bir yöre tavrının başka bir yörenin ezgilerine uygulanmasında oluşacak duyum farkı estetik algıyı olumsuz etkileyebilmektedir. Örneğin; “Aşıklama” tavrı ile icra edilen deyişlerin, “Konya” tavrı ile icra edilmesi, “Zeybek” tavrı ile icra edilen eserlerin “Aşıklama” tavrı ile icra edilmesi genel kabul görmüş bağlama icrasındaki estetik beğeni ile örtüşmemektedir.

Bağlama icrasında telleme biçimleri de estetik tını oluşumuna önemli bir katkı sunmaktadır. Buna göre genel kabul görmüş ana düzenlerin (Bozuk ve Bağlama) telleme biçimi üzerinde gerek tel sayısı gerek tel numaraları gerekse yerlerinin değişimi ile estetik tını elde edilebilmektedir. Örneğin, orta tele bam teli takılması, özellikle bağlama düzeninde ters telleme olarak ifade edilen telleme biçimi ve bam teli kullanılmadan yalnızca çelik telleme biçimleri sıralanabilir. Bağlamadaki akort farklılıkları farklı duyumların oluşmasını sağlamaktadır. Bu nedenle bazı eserler belli düzenlerde, belli tavırlar ile genel anlamda daha iyi tınlar ve daha çok kabul görür. “Haydar

Haydar” eserinin bozuk düzeninde “Sol karar perdesinde” “Yandım Şeker Oğlan” eserinin bağlama düzeninde, Sürmeli eserlerinin trıl tekniği ile çalınmasının kabul görmesinin genel anlamda oluşturduğu estetik algı buna örnek olarak gösterilebilir(Benli. 2023. s.38).

Bu bağlamda “Konya Tezenesi” de tezene ile çalım tekniğinde kendine has ritmik temelde oluşturduğu “Alttan Çırpmalı ve Takmalı Tezene” ile karakteristik bir özellik kazanmıştır. Bu icrasal özellik ona aynı zamanda “Özel Tezene Kalıpları” (tavırlar) ile elde edilen tını estiği niteliği kazandırmaktadır.

Çalışmada, bu alttan çırpmalı ve takmalı tezene olarak ifade ettiğimiz “Konya Tezenesi” kalıbı bağlamada akort ve tavır biçimleri ile elde edilen “tını estetiği” açısından dem ses merkezli olarak ele alınmaktadır. Bütün düzenlerde dem ses bulunmaktadır. Ancak bozuk düzenin “La” karar perdesinde çalışmaya konu edilen tezene kalıbının alttan gelen son takma tezenesinin icra esnasında oluşturduğu tonalite dışı ses problemi, zaten dem sesi olmayan bozuk düzende “La” karar perdesinde oluşmaktadır. İcrasal uygulamada bozuk düzen “La” karar perdesinde “Konya Tezenesi” kalıbının oluşturduğu ritmik yürüyüş merkeze konmuş dem sesi ve tını estetiği dikkate alınmamıştır.

Oysa “La-Re-La” akorduyla, üst tel boş dem sese, “Konya Tezenesi” nin bir dörtlük zaman diliminin son çeyreğine denk gelen takma tezene ile, akort ve tavır ile elde edilen tını estetiği bağlamında estetik bir duyum elde edilebilmektedir. “Konya Tezene” kalıbının oluşturduğu ritmik duyum bozulmadan, “La-ReLa” akorduyla icra esnasında üst tel boş dem sese yapılan takma ile öncelikle tını estetiği açısından tonalite hissettirilmektedir. Bozuk düzen “La” kararda tonalite dışı ses problemine neden olan 1 ton 2 li aralık 2 li majör duyum yerine dem ses ile eserin kendi tonu duyurulmakta ve icraya ahenk, derinlik, genişlik kazandırılmaktadır. “Konya tezenesi”nin bağlamada akort ve tavır ile elde edilen “tını estetiği”nin oluşmasında önerilen, üst telin “Lâ” sesine ayarlanması yaklaşımına göre yapılan akortla icra edilen örnek eser “Konya Divan Ayağı” eserine ait nota aşağıda verilmiştir.

Yöresi:
Konya

Derleyen:
Yücel Paşmakçı

K. Kişi:
Yöre Ekibi

Tavır Notaya Alan:
Yusuf Benli

KONYA DİVAN AYAĞI

Figür 3. “Konya Divan Ayağı”, Lâ kararlı örnek ezginin, (Lâ-Re-Lâ) düzeninde icrasına ait notasının bir kısmı (7 ölçü) -metodik gösterimi-.

SONUÇ

“Konya Tezenesi” nin bağlamada akort ve tavır ile elde edilen “tını estetiği” açısından incelenmesi neticesinde “La-Re-Sol” akordunda “La” karar perdesindeki icrasal uygulamadan kaynaklı oluşan tonalite dışı duyumların oluştuğu görülmüştür.

Görülen bu tonalite dışı duyumların “La-Re-La” akordunda “La” karar perdesinde üst tel dem ses merkezli yapılan icrasal uygulamalar ile ortadan kaldığı ve estetik bir duyumun elde edildiği tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Algı, S. ve Özdek, A. (2020). Bağlamada Tavır Düzen Duyum İlişkisi Bakımından Konya Tezene Tavır İle İlgili Bazı Tespit ve Öneriler. Güzel Sanatlar, Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler, Editör: Mehmet Yılmaz, İvpe, Karadağ.

Benli, Y. (2023). Bağlama İcrasında Tını Estetiği: Kuramsal Temeller, Estetik Analiz Kodlar ve Öğretimsel İlkelerin Belirlenmesi, Rast Müzikoloji Dergisi, 11(1).

Benli, Y. (2023). Bağlama Öğretiminde ve İcrasında Tezene Kalıplarının Sistematiđi İle Teknik Kavramsal İfade Biçimlerinin Belirlenmesi, Rast Müzikoloji Dergisi, 11(3).

Duygulu, M. (2014). Türk Halk Müziği Sözlüğü, Pan Yayıncılık, İstanbul.

Kagan, M. (1982). Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat. Çev. Aziz Çalışlar, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Özbek, M. (1998). Türk Halk Müziği El Kitabı 1 Terimler Sözlüğü, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.

Parlak, E. (2000). Türkiye’de El İle (Şelpe) Bağlama Çalma Geleneđi ve Çalış Teknikleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

